

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ

2.3.4. Втручання правоохоронних органів у роботу митних органів та зловживання під час передачі орієнтувань про здійснення переогляду товарів

Аналіз публікацій фахової юридичної спільноти надає змогу констатувати існування випадків втручання працівників правоохоронних органів у процедуру митного оформлення¹. Про існування цієї проблеми також повідомляли і у Раді бізнес-омбудсмена².

Втручання правоохоронних органів в процес митного оформлення розглядалося в ході спільного засідання Комітету з питань митної справи Громадської ради при Міністерстві фінансів України та Комітету практичного застосування митного законодавства Громадської ради при Держмитслужбі України, що відбулося 04.02.2021. У ході доповіді під час вказаного засідання, зокрема, зазначалося, що отримані статистичні дані показують *низьку ефективність орієнтувань правоохоронних органів щодо можливих порушень законодавства під час митного оформлення товарів*, крім того, в окремих випадках ці орієнтування не відповідають вимогам законодавства, а відтак не підлягають виконанню митними органами. Ця ситуація створює додаткові корупціогенні фактори, а суб'єкти господарювання зазнають додаткових втрат. В минулому було анонсовано, що всі орієнтування будуть надходити до центрального апарату Держмитслужби і після перевірки на відповідність вимогам законодавства ця інформація буде вноситись в АСУР в електронному вигляді для відпрацювання відповідними територіальними органами. Однак за наявною інформацією це не було реалізовано і наразі орієнтування надходять в різних форматах від різних адресатів безпосередньо до територіальних органів – місцевих митниць. При цьому в окремих випадках посадові особи митниць в порушення діючого законодавства виконують незаконні доручення правоохоронних органів.

На сьогодні можливість правоохоронних органів ініціювати проведення митного огляду товарів, шляхом направлення до митних органів відповідних доручень, визначена постановою Кабінету Міністрів України від 23 травня 2012 р. № 467 «Про затвердження вичерпного переліку підстав, за наявності яких може проводитись огляд (переогляд) товарів, транспортних засобів комерційного призначення митними органами України».

Водночас, Законом України від 25.01.2022 № 1999-IX «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо оподаткування митними платежами товарів, що переміщуються (пересилаються) у міжнародних поштових відправленнях, міжнародних експрес-відправленнях, та порядку їх декларування» (далі – Закон № 1999) внесено зміни до ч. 5 ст. 338 Митного кодексу України (далі – МКУ), якою регламентується питання проведення огляду (переогляду) товарів, транспортних засобів комерційного призначення, за наявності достатніх підстав вважати, що переміщення цих товарів, транспортних засобів через митний кордон України здійснюється поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю. Зазначеними змінами визначено, що отримана від правоохоронних органів офіційна інформація опрацьовується митними органами самостійно із застосуванням системи управління ризиками.

¹ Митні огляди та правоохоронці. Bargaen Law Firm. 2017 рік. Режим доступу: <https://bargaen.com.ua/2017/12/01/mytni-oglyady-ta-pravoohorontsi/>.

² Ситуація на митниці стимулює корупцію. Офіційний веб-сайт Ради бізнес-омбудсмена України. 2018 рік. Режим доступу: <https://boi.org.ua/publications/press/1162-situaciya-na-mitnici-stimulyuye-korupciyu/>.

Відповідно до ст. 320 МКУ форми та обсяги митного контролю обираються посадовими особами митних органів на підставі результатів застосування системи управління ризиками; та/або автоматизованою системою управління ризиками.

Не допускається визначення форм та обсягів митного контролю іншими органами державної влади, а також участь їх посадових осіб у здійсненні митного контролю.

Ст. 336 МКУ митний огляд (огляд та переогляд товарів, транспортних засобів комерційного призначення, огляд та переогляд ручної поклажі та багажу, особистого огляду громадян) визначений однією з форм митного контролю. Митний контроль здійснюється безпосередньо посадовими особами митних органів.

Існуючий на сьогодні порядок визначення підстав, за наявності яких може проводитись огляд (переогляд) товарів, транспортних засобів комерційного призначення, встановлений постановою Кабінету Міністрів України від 23.05.2012 № 467, що дає змогу правоохоронним органам шляхом направлення доручення безпосередньо визначати форми та обсяги митного контролю, що не узгоджується із вказаними вище вимогами МКУ.

Згідно із діючою редакцією зазначеної вище постанови доручення правоохоронними органами направляються митниціям виключно у рамках кримінального провадження.

Водночас, ст. 1 Кримінального процесуального кодексу України визначено, що порядок кримінального провадження на території України визначається лише кримінальним процесуальним законодавством України.

Повноваження слідчого та порядок їх реалізації регламентуються виключно КПК, ст. 41 якого передбачає можливість здійснення слідчих (розшукових) дій в кримінальному провадженні за письмовим дорученням слідчого, прокурора.

Поняття та процедура огляду як слідчої (розшукової) дії визначені ст. 237 КПК. Огляд проводиться у спосіб та відповідно до правил КПК, передбачених для обшуку житла чи іншого володіння особи, а результати проведеного огляду фіксуються у протоколі.

Разом з тим митний огляд товарів, транспортних засобів комерційного призначення проводиться в цілях митного контролю та митного оформлення та за результатами його проведення складається Акт про проведення огляду (переогляду) товарів, транспортних засобів, ручної поклажі та багажу. Такий огляд не є слідчою (розшуковою) дією в розумінні КПК. Отже, вимога про його проведення виходить за межі повноважень слідчого, визначених КПК, а відомості, отримані в такий спосіб, не можуть бути використані для досягнення цілей кримінального провадження.

З урахуванням наведеного у **Державній антикорупційній програмі на 2023 – 2025 роки** запропоновано виключення положень п. 14 Вичерпного переліку підстав, за наявності яких може проводитись огляд (переогляд) товарів, транспортних засобів комерційного призначення органами доходів і зборів України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.05.2012 № 467.